

Лидија Аризанковска

65 ГОДИНИ СЛОВЕНЕЧКИ ЈАЗИК НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“ – СКОПЈЕ¹

Почитуван декане на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, проф. д-р Владимир Мартиновски,

Почитуван амбасадоре на Република Словенија во РС Македонија, Ваша екселенција, господине Грегор Прескер,

Почитувани и драги колешки гостинки од Филозофскиот факултет при Универзитетот во Љубљана, проф. д-р Вера Смоле, проф. д-р Алојзија Зупан Сосоч, доц. д-р Мојца Нидорфер, проф. д-р Матеја Пездирц Бартол, проф. д-р Намита Субиото и д-р Карин Марц,

Почитувани колешки и колеги, драги гости и студенти!

Ми причинува особена чест и задоволство да ви се обратам денес, празнувајќи уште еден јубилеј на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, 65 години од изучувањето на словенечкиот јазик на нашиот Факултет, а задоволството е уште поголемо што повеќе од три децении сум дел од тоа. А, како, речиси, неодамна да беше кога, во присуство на голем број гости и учесници на тркалезната маса под наслов: **СЛОВЕНИСТИКАТА И МАКЕДОНИСТИКАТА – ИСКУСТВА, ПЕРСПЕКТИВИ И ИДЕИ**, пред петнаесет години, со свечена пригодна програма и со промоција на Зборникот на научни трудови од Третата македонско-словенечка научна конференција под наслов: *Македонско-словенечки јазични, книжевни и културни врски* одржана во Охрид 2007 година, на која беа учесници речиси сите наши ценети гости од Словенија што се присутни денес, беше одбележана 50-годишнината од изучувањето на словенечкиот јазик на нашиот факултет.

Вашето присуство на денешниот собир по толку години само го потврдува континуитетот во одржувањето на врските и соработката на планот

¹ Излагање по повод одбележувањето на јубилејот 65 години од изучувањето на словенечкиот јазик на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ – Скопје, 22.10.2024 г.

на образованието, науката и културата и меѓусебната почит меѓу двете држави, Македонија и Словенија.

Сепак, контактот со словенечкиот јазик, односно словенечката литература и култура, всушност, започнува уште во далечната 1946 година и со првиот професор по словенечка книжевност, книжевен историчар, антологичар, преведувач, а воедно и прв продекан на Филолошкиот факултет во Скопје (во тоа време Филозофски факултет), Фран Петре. Континуитетот во изучувањето на словенечката книжевност го продолжуваат акад. Александар Спасов, потоа проф. д-р Нада Петковска и проф. д-р Јасна Котеска, додека, проф. д-р Георги Сталев Поповски од 1965 г. ја води наставата по Современи југословенски книжевности, а по него проф. д-р Науме Радически, проф. д-р Ангелина Бановиќ, а во рамките на своите научни истражувања словенечката книжевност ја вклучуваат и други професори или, пак, учествуваат со циклус предавања.

Изучувањето на словенечкиот јазик започнува во учебната 1959/60 г., точно пред 65 години на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици, најпрво како лекторат, сè до 1976 г., кога неговиот статус се менува и се воведува во наставните програми како задолжителен предмет во групата на јужнословенските јазици, за во 1991 г. да се понуди можноста за едногодишно или двегодишно изучување на словенечкиот јазик како странски јазик за сите студиски групи на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје.

Неговиот статус значително се менува од академската 2003/2004, со што на сите студенти на Филолошкиот факултет им се нуди можноста за тригодишни студии по словенечки јазик, односно студии по словенечки јазик како втор главен предмет, а од академската 2007/2008 и можноста за четиригодишни студии по словенечки јазик и книжевност како прв главен предмет.

Од академската 2009/2010 година, по надградените и европски прилагодени програми според Болоњскиот модел, словенечкиот јазик може да се студира на четири нивоа, и тоа, како прв главен предмет, како втор главен предмет, како странски јазик и како јужнословенски јазик, според студиските програми понудени од Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици.

Академската 2014/2015 година започнува со надградената акредитирана програма за студии по словенечки јазик и книжевност, а продолжува да ги следи новите тенденции со програмите од 2018 и од минатата академска година, 2022/2023, по најновите акредитирани програми, како дел од студиските програми на Катедрата за славистика.

Словенечкиот јазик е присутен и во програмите на втор и на трет циклус студии, а можеме да се пофалиме и со низа одбранети магистерски и докторски трудови, кои научно ги обработуваат двата јазика (последниот докторски труд е одбранет 2022 г., а магистерскиот 2024 г.).

Покрај изучувањето на современиот словенечки јазик, во рамките на студиските програми, студентите словенисти, зависно од нивото на студиите, имаат можност да ги изучуваат и историјата и дијалектологијата на словенечкиот јазик, да ги изучуваат вештините на преведувањето и толкувањето, контрастивно да го проучуваат јазикот во релација со македонскиот и да се запознаат со словенечката книжевност, цивилизација и култура, а преку постдипломските и докторските студии, научно да го истражуваат.

Наставата по словенечки јазик, далечната 1959 г. ја отпочнува професорката Бистрица Миркуловска и активно ја води сè до заминувањето во пензија 1990 г. (дополнително се вклучува до 1996-тата), а од 1990 година наваму, проф. д-р Лидија Аризанковска.

Паралелно, само две години подоцна, 1961/62 г. на Филозофскиот факултет при Универзитетот во Љубљана започнува изучувањето на македонскиот јазик и македонската книжевност. На почетокот наставата ја води академик Блаже Ристовски, продолжува проф. д-р Драги Стефанија, а денес проф. д-р Намита Субиото. Македонскиот јазик во наставните програми на овој факултет е присутен и на постдипломските и на докторските студии.

Скопје и Љубљана на планот на меѓууниверзитетската соработка ги врзуваат и бројни гостувања на еминентни научници и професори со предавања, пред сè, од Филозофскиот факултет во Љубљана, ќе споменам некои од нив: проф. д-р Ада Видович Муха, проф. д-р Аленка Шивиц Дулар, проф. д-р Јанез Дулар, проф. д-р Вера Смоле, проф. д-р Марко Стабеј, доц. д-р Намита Субиото, проф. д-р Ерика Кржишник, проф. д-р Андреја Желе, проф. д-р Ѓурѓа Стрсоглавец. Во изминатиот период се остварени и бројни гостувања на еминентни научници и професори од македонска страна, односно од Филолошкиот факултет во Скопје на Филозофскиот факултет во Љубљана.

Меѓууниверзитетската соработка меѓу Македонија и Словенија значи и реализација на бројни билатерални проекти.

Во тој контекст, ќе ја споменам соработката со Центарот за словенечки јазик како втор и странски јазик, Универзитетот во Љубљана и Филозофскиот факултет и проектите кои од 2004 година наваму имавме можност да ги реализираме заедно, притоа вклучувајќи ги студентите словенисти

од нашиот факултет, за што особено е заслужна нашата ценета гостинка, доц. д-р Мојца Нидорфер.

Ќе споменам, некои од нив::

Превод на словенечки литературни текстови на сиранскиот универзитет, 1. Фаза: Корпус на избрани текстови, 2004;

Светски денови на словенечката литература, 2006;

Светски денови на словенечката литература на филм, 2008;

Светски денови на современата словенечка литература, 2010;

Светски денови на словенечкиот документарен филм, 2012;

Светски денови на словенечкиот јазик, проект Џебен словенечки, 2014;

Светски денови на Иван Цанкар; проект Антологија на литературата на Иван Цанкар со превод на сирански јазици, 2018;

Светски денови на словенечката наука и уметност – по повод 100-годишнината од Универзитетот во Љубљана, Словенечкиот јазик и словенистиките на универзитетите во светот, 2019 итн.

Од научноистражувачките билатерални проекти беа реализирани проектите:

- *Македонско-словенечки јазични и литературни врски, 1999-2001 година* (носители: проф. д-р Нада Петковска од македонската страна и проф. д-р Владимир Осолник од словенечката страна), во чии рамки беше организирана Втората научна македонско-словенечка конференција, на Филозофскиот факултет во Љубљана 2000 година (претседател: проф. д-р Ирена Новак-Попов), и

- *Општествено-културната улога на словенечкиот јазик во Македонија и на македонскиот јазик во Словенија* (носители: проф. д-р Лидија Аризанковска од македонската страна и д-р Јања Житник Серафин од словенечката страна), реализиран 2013.

- Како и меѓународните проекти: ТЕМПУС-МАЛТЕК, Центар за тестирање и сертифицирање на македонскиот јазик како странски/втор јазик во Соработка со Центарот за словенечки јазик како втор и странски јазик, почнувајќи од 2007/2008, УНЕСКО 2008/2009 и ТЕМПУС 2009-2011/2012.

Што се однесува до научната соработка, покрај бројните реализирани научни проекти, ќе ги споменеме уште трите македонско-словенечки научни конференции, Првата – 1997 во Охрид, Втората – 2000 во Љубљана и Третата македонско-словенечка научна конференција – 2007 во Охрид.

Резултат на научната работа и одличната соработка се и бројните научни статии и монографии, како на македонска, така и на словенечка страна, кои ги обработуваат словенечкиот и македонскиот јазик како дел

од словенскиот јазичен свет, а објавени се и универзитетски учебници, изданија на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје во изминатиов период се јавува и како организатор на бројни културни настани на кои студентите словенисти со пригодна културна програма сакаа да го покажат своето знаење од словенечкиот јазик – од словенечки вечери, литературни средби и читања до преведувачки работилници. Со задоволство ќе ги споменам последните две работилници на нашиот Факултет, во кои беа вклучени студентите-словенисти:

- *Еден ѝрредувачки ойиѝ* (2021). Студентска преведувачка работилница „Конески на 14 јазици“ и

- ПРОНАЈДИ ЗБОР, студентски преводи на поезија од Ацо Шопов (2024), (на 15 јазици).

Споменувајќи ја преведувачката дејност, неминовно е да се нагласи дека уште од периодот од 1946 година наваму следат бројни преводи на словенечка литература на македонски јазик и обратно. Неминовно е да ги споменеме преводите и препевите на Блаже Конески, Георги Сталев Поповски, Гане Тодоровски, Србо Ивановски, Матеја Матевски, Цане Андреевски, Бистрица Миркуловска, Лидија Димковска, Лидија Аризанковска на македонски и на Иван Минати, Фран Петре, Вено Тауфер, Отон Жупанчич, Жоже Удович, Лили Нови, Намита Субиото на словенечки. Во последните неколку години расте интересот за превод на словенечка литература, што претставува можност за доближување на словенечката литература и култура до помладата генерација љубители на убавиот збор.

Од академската 2003/2004 година современиот начин на студирање овозможи мобилност на студентите и професорите. Во овој период, односно од 2003/2004 до денес, благодарение на меѓууниверзитетската и меѓуфакултетската соработка, користејќи ги европските програми за мобилност, но и државните стипендии од страна на Република Словенија, на семестрален студиски престој од областа на словенечкиот јазик во Словенија, и тоа во најголем дел на Универзитетот во Љубљана, како и на Универзитетот во Марибор, престојувале голем број студенти, како на додипломски, така и на постипломски студии. Дел од нив имаа можност престојот да го искористат и за научноистражувачка работа. За престој и студии од областа на словенечкиот јазик се користат и европските програми (CEEPUS, BASILEUS, ERAZMUS), а голем удел во изучувањето на словенечкиот јазик, литература и култура и во поддршката за нивна реализација на универзитетите надвор од Република Словенија, како што е и Универзитетот во Скопје, има Семинарот за словенечки јазик, лите-

ратура и култура, кој уште од 70-тите години на минатиот век редовно секоја година доделува најмалку две до три стипендии годишно.

Ваквите престои за нашите студенти значат можност за изучување на јазикот во средината каде што тој се зборува, контакт со културата на другиот народ, но воедно и афирмација на својот јазик и култура, размена на мислења и искуства, надградба на постојните знаења и сфаќања и, секако, мост на заемна соработка и почитување, што, од друга страна, го зголемува и интересот за изучување на обата јазика во двете средини, а за тоа придонесува, секако, и извонредната соработка на државно ниво меѓу двете земји и во останатите подрачја.

Врските меѓу Словенија и Македонија постоеле, постојат и ќе постојат, а одржувањето на тие релации, преку разбирањето и почитта кон културата на еден народ, неговата традиција и јазик, се основа за понатамошна успешна соработка на секој план.

Во тој контекст и во оваа пригода чувствувам потреба да им се заблагодарам на сите оние што придонесоа во развојот на словенистиката, особено на мојата драга професорка Бистрица Миркуловска, првата професорка по словенечки јазик на нашиот Факултет, која ми ја всади љубовта кон словенечкиот јазик, словенечката книжевност и култура уште од моите студентски денови пред безмалку четириесет години и особена благодарност кон еден од најголемите поддржувачи на словенистиката на Филолошкиот факултет, со кого повеќе од триесет години го делевме работниот простор, нашиот кабинет, и со кого успеавме да реализираме бројни проекти и да реализираме бројни настани, проф. д-р Људмил Спасов.

Благодарност изразувам и до сите мои колешки и колеги, воедно и мои драги пријатели од словенечка страна, со кои соработував повеќе од три децении, остварувајќи континуитет на веќе поставениот мост на меѓусебна соработка меѓу Македонија и Словенија, афирмирајќи ги двете култури.

Останува да го почитуваме стореното и да ја негуваме традицијата на меѓусебна почит и разбирање меѓу народите, а тоа значи и почит на планот на јазикот, литературата и културата, што ни ја отвора вратата кон иднината и кон сè она што допрва треба да го сториме, а тоа не е многу повеќе од она што веќе го направивме и го правиме, особено преку нагласувањето на важноста од изучувањето на еден сроден јазик, како што е словенечкиот и запознавањето со неговата литература и култура и обратно, македонскиот јазик, неговата литература и култура во словенечка средина, кои заедно можат да биде посилни и да опстојат во реалниот и новиот прагматичен свет. А, примерите за добрата практика, поддржани

од соодветните институции, во негувањето на духовното – посакуваме и понатаму да проложат.

Во име на понатамошна успешна соработка како досега, нека ни е честит јубилејот!

И, за крај, односно за почеток на ново утре, во чест на сите оние што дадоа свој придонес во развојот на словенистиката во Македонија и во одржувањето на релацијата меѓу Македонија и Словенија, и на сите вас овде присутни, ќе завршам со стиховите на Прешерн:

Nazadnje še, prijatljji,
Kozarce zase vzdignimo,
Ki smo zato se zbratli,
Ker dobro v srcu mislimo;
Dokaj dni
Naj živi
Vsak, kar nas dobrih je ljudi!